Ч. 174 (12.540). Львів, пятниця 8. серпня 1930. Рік LI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло“ Львів. Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ: Місячно 5·00 зол. Чвертьрічно 15·00 „ Піврічно 27·50 „ Річно 55·00 „ ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Гельвеції, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол. Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. „ Друкарні: 29-26. В справі оголошень звертатися до адміністрації. Ціна одного примірника 25 сот.

Провокація.

Львів, 5. серпня 1930.

Провокація, це клясичний виквіт московського духа і московських засобів правління. Маємо на увазі не лише специфічні відносини в передвоєнній Росії, де провокація стояла на на услугах політичної поліції, помагаючи їй виловлювати поодиноких революціонерів, та одночасно давала теж почин і до масових хуліганських виступів, потрібних для цілей московської національної політики (жидівські погроми). Але щойно московський большовизм, перенявши в спадщині методи провокації, розбудував її у цілу систему державного правління, зробив із провокації невідділльне явище радянського будня. Від Московщини, від большовицького сходу, нахлинула й до нас змора, яка раньше була на нашій землі зовсім незнана: не знають її чейже й до нині на культурному заході, який лише від час до часу оглядає „гостинні виступи“ московської провокації, — дивується і не вірить!

Тому теж провокація стала головною і невідступною методою діяльности московської преси, яка таким буйним квітом розцвила в нас за останні роки: всіх отих московським язичієм писаних „Голосів Народа“ і „Земель та Воль“, й українськими словами прикриваних „Рад“, „Праць“, „Сельробів“ і „Сил“. Провокаційним змістом і провокаційним тоном пройнята там ледви не кожна стаття й кожна замітка. Просто дивно стає: невже справді не можна пропаґувати чи угодово-польського москвофільства, чи реакційної чорносотенщини чи московського комунізму — інакше, як лиш і виключно провокацією? Невже справді, без огляду на суспільно-політичний зміст пропаґованих ідей та програм, якщо вони тільки щонебудь мають спільного з Московщиною — обовязково мусять дихати провокацією?

Є напр. така газетка, яка виходить уже IX. рік, але мало хто її знає і не має абсолютно жадного впливу на громадське життя країни, в яку вперто й послідовно що тиждень кидає стількито примірників задрукованого паперу: „Русскій Голос“, єдиний у Польщі й один з дуже нечисленних на світі органів, які вічно ще тримаються з подивугідною вірністю фільольоґічних теорій Поґодіна й історичних Фльорінського про єдність одної „русской“ мови з її наріччями й одного „русского“ народу з ріжними племенами, і ці теорії у кожному числі проповідує. Гаразд, — коли РНО й її підвідділ РСО вважають, що така „ідеольоґія“ є достаточною підставою для політичної орґанізації в 30. роках XX. століття і мають засоби таку „ідеольоґію“ у своїй пресі пропаґувати — їхнє добре право, їхня воля і свобода. Тому ніхто з українців не гнівається на пп. Каренінів і Бондаренків, що українців інакше не називається, як „сепаратистами“ а укр. народ як „сепаратистичною партією“, бо коли „Слову Польскому“ й „Іл. Курєркові“ вільно твердити, що в Галичині й на Волині живуть племена одного польського народу (подоляки, бойки, лемки, гуцули, волиняки, холмщаки, поліщуки і т. д.) а „українська партія“ зводиться до кількох сот (навіть не тисяч) сфанатизованих інтеліґентів, — то чому „Русскому Голосові“ не можна би проявляти щонайменше такого самого „анекційного“ розмаху! Але „Русскій Голос“ на цьому не зупиняється: як засів на провокаційного коника, так з нього й не злізає. Просто — провокація на провокації їздить і провокацією поганяє.

В попередньому числі „Р. Г.“ в статті „Два обличча“ читали ми, що РНО є „единою меншиновою організацією в Польщі, яка існує без підтримки збоку (со стороны)“. Характеристичний зразок провокаційного стилю „делікатної“ форми. „Наприклад в галицьких умовах, — читаємо там далі, — де майже нема газети ні партії, яка не мала би безпосередніх або посередніх, а то і перших і других, субсидій, з тої чи другої сторони, а часами з кількох сторін відразу, — РСО є рідким виїмком. В Галичині до того ступня привикли всі до субсидій і до користей з конюнктурних угод, що багатьом не вміщається у голові, що політ. організація може існувати лише на засоби своїх членів...“ і т. д. в тому тоні. Очевидно, що ш. автор мав на увазі передвоєнних і післявоєнних галицьких кацапів, які справді мусіли мати завжди то Бобрінських й Пуришкевичів, то Андріїв Потоцьких, то пізніщу щедру руку, що роздавала комісарські посади в багатих національних фундаціях. І ми з автором не полемізували.

Не полемізуємо і нині. Вказуємо лише на новий провокаційний виступ того „ревеляторського“ органу. У передовій статті п. н. „В петлі“ (з 3. ц. м.), обдарований багатою фантазією автор, п. І. Бондаренко, змішав в одному глечику і виступ д-ра Дмитра Левицького в Льондоні, і статті Ст. Грабського, і інтерв’ю воєводи Юзефського і — напад на почту під Бібркою (сік!), а потім ще й добавив „ловкіє маньоври петлюровцев“. Переконавши себе і читачів, що і УНДО і УВО і УНР-івський центр, це одно товариство, автор сміливо вже приступає до суті речі: „Очевидно, що самостійниками кермує сильна рука, яка вміє і ролі розділити і притиснути, коли треба, язичок револьвера. У самостійників все скермоване до одної цілі, — очевидно до цілі, яку поставив собі той, що тягне за шнурок самостійницького паяца“. Дальше йдуть вже без обиняків виводи на тему, як то весь український рух є на німецькій службі і як то Польща „доведена до крайности німецьким натиском на заході та самостійницькою диверсією на сході — жорстоко розправиться з малоруським населенням, та передовсім з його інтеліґенцією...“ Панове Кареніни й Бондаренки! Прецінь ви недавно доказували, що вся ваша — всеросійська — ідеольоґія походить „з дійсности минулого“, а вся наша, українська „з мрій будучини“. Це льоґічне становище тих, які частину української бувальщини вписали до підручників російської історії, а частину зовсім перекреслили, як неіснуючу. Але це до речі не належить. Суть справи у тому: Невже ви, редактори „Русского Голоса“, не в силі видобути з „ідеольоґії минувшини“ жадного іншого натхнення, як лише провокацію?!

(ік)

Ще в обороні прав рідної мови.

Здавалося, що після оголошених в пресі рішень Найвищого Суду щодо мови переписки в справах метрикальних і статистичних, справа увійде в правильне русло та що адміністративні власти припинять репресії проти наших священиків. Одначе в останніх тижнях преса приносить вісти про нові старостинські засуди з ріжних повітів, а дехто з інтересованих священиків просто зневірився в успіхах дотичних судових рішень, вважаючи справу зовсім пропащою. Щоби оцінити як слід правне значіння рішення Найв. Суду з дня 24. травня ц. р., треба собі засувати, що згідно з законом про організацію судів в Польщі та постановами кодексу карного поступовання, рішення Найв. Суду вяжуть всі підвладні йому суди в державі. В справах загального принціпіяльного значіння, тричленний відділ Найв. Суду, який правильно вирішує справи, що впливають до тогож Суду, може в конкретній справі представити правну засаду (принцип), яка будить сумніви, до вирішення складові з 7 суддів Найв. Суду, а рішення такого кворуму вяже не тільки відділ, який домагається вирішення правної підстави, але й усі інші суди в анальоґічних справах. Щоб устійнити примінення вирішеної в той спосіб правної засади, вписується дотичне рішення до книги правних засад, а всі суди нижчих інстанцій є обовязані при вирішуванні подібних справ придержуватися інтерпретаційної норми, поміщеної в книзі юдикатів.

Коли в лютому ц. р. прийшли перед Найв. Суд в дорозі касації метрикальні справи оо. Матковського, Лончини і Кушкевича, засуджених за вживання в переписці з державними властями української мови, покликаний до вирішення справи відділ Найвищого Суду не міг перейти до дневного порядку над арґументами приведеними з приводу домагання касації. Тому цей відділ Найвищого Суду представив правну засаду, сформульовану в питанні адміністративно-карної відповідальности священиків, що ведуть метрикальні книги, — до вирішення 7-членному судейському складові, який дня 24. травня ц. р. вирішив згадане питання тезою, що священики, вживаючи недержавної мови в переписці в справах метрикальних і статистичних, не підлягають карі. В слід за тим справа перейшла до відділу, покликаного для її вирішення, а 20. червня 1930. цей відділ примінюючи вирішену скріпленим судейським складом правну засаду, **увільнив обвинувачених від вини і кари.** Впрочім деяких справ, з огляду на спізнене зложення касаційної кавції, на згаданому засіданні не обмірковувано (дарма, що їх уміщено на воканді), однак Прокуратор при Н. Суді почасти з власної ініціятиви, а почасти на жадання інтересованих, виступив перед Найвищий Суд з внеском на скасування всіх карних засудів, які з формальних причин не могли бути предметом розправи. На цій підставі в усіх справах, що торкаються метрикально-статистичної переписки, засуджуючі присуди повинні бути скасовані. Тому суди, які дотепер признавали вину священиків у тих справах, будуть примушені видавати увільняючі присуди, бо інакше станули би в суперечність з інтерпретаційною нормою, яка їх безумовно вяже. Чому деякі староства стоять на становищі, що священики, які переписуються в українській мові мають підлягати карі, годі відгадати, — однак тому, що засуджені адміністраційним урядом мають право відкликатися до суду, нема чого боятися, щоби кари, накладані староствами, могли встоятися. Дятого не слід зневірюватися та опускати рук. Священик, якого бють адміністраційними карами за переписку в рідній мові, боронить важну національну позицію і тому як свідомий член народу, не може добровільно здавати своєї позиції.

Сенатор д-р Антін Горбачевський.

Плямистий тиф у Чортківщині.

Пишуть нам: В Джурині, пов. Чортків, занедужало несподівано кілька осіб на плямистий тиф, що його ствердив д-р Гамерський з Бучача. З навіщених тою пошестю померли досі дві особи: справник української кооперативи „Згода“ Іван Блаженко (інвалід з світової війни), що осиротив шестеро дрібних дітей і одна молода жінка, що залишила двоє сиріт. Ці випадки викликали в селі й околиці великий переполох, тимбільше, що від 10 літ не було в Чортківщині й чутки про плямистий тиф. Санітарні власти з Чорткова видали відповідні зарядження і є надія, що пошесть дальше не пошириться.

Кудою йти?

В „Записках Піквінського Клюбу“ Діккенса читаємо такий надзвичайно характеристичний уривок:

„Хай живе Сламкі!“, ревіла юрба.

„Хай живе Сламкі!“, повторив містер Піквік, скидаючи капелюх.

„Геть Фіцкіна!“

„Звичайно, геть!“ озвався містер Піквік.

„Хто такий цей Сламкі?“ — спитав містер Гамтен.

„А я знаю?, у той йому відповів містер Піквік. — Тихо! Не питайте. В таких випадках треба завжди робити те, що й натовп“.

„А як-що є два натовпи?“

„Приєднуйтесь до найбільшого“.

„Цілі томи — додає Діккенс — не спроможні сказати більше“.

Але він, розуміється, не припускав, що в українській дійсности українська інтелігенція на питання: „а як що є два натовпи, два табори, дві ідеї?“ — відповість: „**тоді ми не приєднаємося до жадного**“. Хай змагаються дві засади — оперта **на власні сили** й оперта **на чужі сили**; хай робляться зусилля викресати в душі народньої широкі творчі можливости й віддання цієї душі під опіку облудного протектора, — „ми не приєднуємося до жадних зусиль, а заступаємо позицію, що нас „нема“, що ми **відсутні** на терені боротьби“, що ми, в кращому разі, є **обсерваторами** свого-ж національного життя“.

Тимчасом українська інтелігенція, **як збірне тіло**, яка мала би підтримувати спільноту культури „обох натовпів“, спільність нар. побуту, **основної** національної ідеї — є на терені північно-західних земель відсутня. То правда, що є священики, вчителі, лікарі, адвокати, інженери й т. д. і що вони всі „наші“, але перебувають вони „в розсіянні“, не виявляють своєї „присутности“, як **громадсько-політичного чинника**, що ставить виразні домагання до влади й до народніх мас, що формує цілком виразну національно-політичну ідею й що **має волю** до переведення цієї ідеї в життя не тільки тоді, коли „реве юрба“. Не по думці демагогії, а **проти неї**.

В цьому змислі інтелігенція на північно-західних землях не істнує. **Вона повинна — проте — бути.** Чи це тіло створить неминучий процес селекції, що з сірої маси інтелігентного загалу, де кожний уважає себе найрозумнішим, найбільш значучим, заслуженим, покликаним до кермування, — виділить правдиву „еліту“, яка не схоче вмирати безславною смертю „живих трупів“ або „бувших людей“; чи це тіло сформується з молодої інтелігенції, отої молоді, що рік-річно укінчує високі школи за кордоном чи в межах польської держави; чи виплинуть на верх одиниці з тої селянської інтелігенції, яка самотужки приходить до самоосвіти, до знання, до вищого культурного рівня, — так чи інакше порожне місце мусить бути кимось зайняте, бо народні маси не можуть бути полишені самі собі, без проводу, без кермуючої, організуючої й обєднуючої ролі інтелігенції. Набутим культурним капіталом нація не може розпоряджати без меж, кому не хочеться, щоби заступила його інша, чужа культура.

Правдоподібно треба бути йти другим шляхом: знехтувати цілковито сучасним поколінням інтелігенції, оцими недобитками російської революції й культури, уважати її пропащу для української національної справи, сконстатувати, що вона мусить свій вік „віджиботіти“, **відістись**, а ставши і в дальшому ставку на поодиноких українських інтелігентів, що несуть на своїх барках безмірний тягар національної праці на всіх ділянках життя та на підростаючу генерацію української **інтелігенції**, засилену, як ми казали вже, кадрами найздібнішого елементу з села, що ховає в собі широкі національно-політичні можливости.

Коли є на північно-західних землях якийсь національний дорібок у формі Просвіт, банків, кооператив, гуртків „Сільського Господаря“, українських гімназій або парадіт то-що — це **є виключна заслуга поодиноких наших національно-громадських діячів**. Це вони, не зважаючи на фатальні комунікаційні умовини, безупинно відвідують село, закладаючи філії Просвіти, кооперативи, гуртки „Сільського Господаря“, читаючи реферати або виступаючи на сільських святах. Це вони організують в повітових центрах Українбанки, Повітові Союзи Кооператив, величаві просвітянські чи кооперативні Академії, художні вистави, просвітянські або господарські курси, які несуть промінь ідеї й знання в темне селянське царство. То вони звініціювали й поглибили український церковний рух, що створив кільки десятків українських парохій й на довший час означив „напрямні“ церковної політики на північно-західних землях. Це вони осягнули своєю працею того, що маса, яка ще пять-сім років тому називала себе „тутешними“, „рускими“, „волиняками“, „поліщуками“ то-що — твердо зве себе нині „українцями“. Навіть комуністи не помиляються в українській назві і коли корчаться на згуки національного гимну, твердо проте ревуть „Як умру — то поховайте“...

Наші громадсько-національні установи є слабонькі, чимало з них паде. Та воно й не може бути інакше, коли біля них працюють **одиниці**.

Так, установи наші не міцні. Але **як вони** можуть бути міцними, коли громадські наші діячі **змушені** за відсутністю біля варстату громадської праці інтелігентного кадру, — вести провід рівночасно в кількох інституціях. Підписаний є директором банку, головою кооперативно-інструкторського відділу луцького району, секретарем філії „Сільського Господаря“, головою Надзірної Ради сільськогосподарської кооперативи, членом Управи кооперативи „Народній Дім“, членом Надзірної Ради Українського Кіно-театру й т. д. Коли додати ще й обовязки публіциста — ясно, що одна людина всіх тих обовязків як слід виконати не може. Але інтелігенція **відсувається**, все „відмовляється“, все „оглядається“. Але ця-ж інтелігенція, яка від праці в українських установах відмовляється, як „один муж“ лає підписаного за ту саму працю, **в якій сама не бере участи**. **В такому положенні знаходиться кожний громадський діяч на Волині**, з додатком, що цих діячів можна полічити на десяти пальцях.

Сервантес каже: „Одні були давніше тим, чим вони тепер вже не є, а інші стали тим, чим вони не були раніш“... Цей безсмертний афоризм тяжить, як прокляття, над нашим життям. Частина нашої інтелігенції все живе тим, чим вона була давніше — все або мріє про те, що „вдячний нарід“ покличе її до державного будівництва в Київі, або не може „розмінюватися“ на працю в осередку примітивному, де треба переходити національну абетку від самого початку. Вибірає найкраще — служить третьому й служити Мамоні. Друга частина стала тим, чим раніше не була й до чого не була поклинана, хоче „провадити маси“..., а робить це так, що в український національну форму вливає ідейний московський зміст. А не будучи ані москалями ані ідейними комуністами, виявляють постійно хитання поміж „жовтоблакитним“ і „червоним“, непримирність в співжиттю, взаємне поборювання, утотожнювання громадських інституцій зі своїм особистим, груповим чи партійним „я“.

В таких обставинах десяткові громадсько-національних діячів не вільно ані ділитися, ані розбиватися, ані, тим більше, **взаїмно себе поборювати**. Ці громадські діячі повинні памятати, що ще протягом довшого часу вони будуть „незмінними“ на своїх національних постах — хотять вони цього, чи не хотять. Тому повинні

АКАД. СТЕПАН СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ. 3

Правопис і літературна мова.

(Продовження.)

А що і в мові мода і малпування грає велику ролю, то це лихо поширюється в нас як яка пошесть. Тому треба всім тямущим усіх сил добирати, щоб цю велику небезпеку від нашої літературної мови відвернути. Я вже раз писав, що конечно потрібно нам спеціяльного часопису, щоб в нім наші тямущі люди обговорювали всі питання української літературної мови. Читав я також, що Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові постановило такий часопис видавати, але потім все затихло. Таку спільну працю треба добре зорганізувати, притягнути до неї як найбільше здібних до того людий, щоб вони своїм знанням і своїми досьвідами там обмінювалися і других навчали. Є у нас люди, що на цім полі щиро працюють (особливо в школі), але найкращі добутки їх праці, не маючи змоги загально поширитися, марно пропадають і по нашому звичаю кожний мусить сам все наново відкривати Америку.

І Ви в своїх фейлетонах діткнули цеї болячки української літературної мови, бо правила харківського правопису Вас до того присилували, хоч і Ви зовсім справедливо дали там нераз вираз свому переконанню, що иньша річ мова, а иньша річ правопис. Мішаючи обі річи докупи, ми одну і другу тільки більш замотуємо і ні одної ні другої правильно вирішити не можемо. Тут треба нам перш усього добре розмежувати, що належить до мови, а що до правопису.

До мови належить кожне слово, т. зн. геть усе, що ми звич. називаємо словом, літературна його **вимова**, всі його форми, його сполуки з иньшими словами, одним словом: кожна морфологічна одиниця, що з огляду на звуки і значіння нашим мовним чуттям уважається за одиницю чи то тому, що воно не може бути далі розложене на меньші морфеми, як **дуб, кінь**, чи то, колиб і далося розложити, ми все таки в ній на спеціяльне значіння цих меньших морфем зовсім не думаємо, **не хочемо думати**, або не хочемо її розкладати, бо навпаки, ми хочемо, щоб вона в тій формі дала нам одностайний зміст думання немов в одній давці, а не капками, як н. пр. **трикутник** (як трибічна прямолінійна фігура), **козацтво** (всі козаки), **білолиций** (місяць), **злодій, завтра, досить, назад, ніколи, зараз, побіч, тимчасом, чимало** і т. д. З того виходить ясно, що **зпоміж, зпід, знад, замість, мимохіть, самохіть, попід, понад, проміж, сьогодня, хтобудь, якийнебудь**, і т. д. це мовні одиниці, це слова. З того виходить далі, що ми тільки в граматиці і в словнику, а не в правописі! — можемо найти відповідь на такі н. пр. питання, як у нас правильно говориться: **інший, инший, иньший чи инчий, иньчий; люди, людий чи люде, людей; мого чи мойого; моєму, мойому чи мому; цего, цього чи сего, сього, цеї чи цієї; шостий, сьомий чи шестий, семий; надхнути, зідхнути чи натхнути, зітхнути; вістник чи вісник; лід, льоду чи лід, леду; по-нашому, по нашому чи по нашому, по українськи; Вифлеем чи Віфлеєм; Византія чи Візантія; Міцкевич чи Міцкевич; Іліч чи Ільіч; Лелевель чи Леевел; Вільзон чи Вилсон; міліон чи мільйон; Мінхен, Монахів чи Мюнхен; Мюлер, Мюлер, Мілер чи Міллер; Антигона чи Антігона; росийський чи російський; дрижати чи дрожати; кривавий чи крівавий; тривога чи трівога** і т. д. без кінця, — або чи може деколи і так і сяк і ще инакше.

Як у нас звичайно, правильно говориться, це річ найважніша — для мови і для правопису. В мові є тенденція дійти до одностайности вимови. Тому ми богато дечого з вимови, як її тільки в горах чуємо, вже закинули і сяк-так грамотний чоловік вже не говорить: **ек, екий, шепка, читавим, читалисьмо, на земли, на кони, писане, кісто, двайцять** і т. д. Але богато дечого є ще такого, що аж з часом, не силоміць, вирівнається, а тоді і в письмі зовсім легко можна буде віддати цю загальну вимову. Бо правопис **мусить виходити від дійсно говореної мови** і своїми засобами має її як найлегче передати на письмі. Отакі є нормальні відносини між говореною мовою і правописом. Не з правопису нам учитися мови. Правопис повинен тільки передати нам на письмі дійсну нашу мову, а більш нічого. Як він цього не вміє добре виконати або як його правила такі, що очевиднячки фальшують дійсну вимову, то він стає зародком баламутства, не певности а навіть всяких хиб в мові. Так н. пр. читаючи на письмі такі форми як **світ, святий, інший, іскра, людей** і т. п., силуються люди так і вимовляти ці слова, як написано, з твердим **с**, з **і**, наперекір живій, загальній народній вимові і звуковій системі української мови, яка вимагає вимови з мягким **с (сь)** і **и**.

Найбільшою характеристичною прикметою української вимови в цілости є, що в ній праславянське **і** і **ы** злилися докупи в один звук **и** (в польській і російській мові вони докладно і досі відріжняються). Це показали граматики. Цей звуковий закон з найбільшою консеквенцією зберігають говори української мови, так що в них чути правильно тільки таку вимову, як **ива, индик, инде, иноді, ирод, ирха, искра**, а навіть **Иван** (хоч це первістно чуже слово), **дойити, и** (злучник **і**) і т. д. (після **й** звичайно і правильно й у нас праславянське **і** чути як **ї**: **Україна, боїще** і т. д.). Форми **люди, людий** писали у нас давно, ба ще й у 18. в., бо тільки такі форми згідні з звуковою системою української мови, з якої виходить, що праславянське **ь** перед **й** переходить у нас в **и**, а **ъ** в **ы**, т. зн. також в **и** (в російській мові **ь** і **ъ** лишилися аж до пори, коли перейшло в **е** і **о**: **пей** по нашому **пий, бей — бий, дурной — дурний, слепой — сліпий, Трубецкой — Трубецький**...). Це такий твердий закон української мови, що викликає і анальогічні такі форми як **своїх, своїм, своїми, синіх, синьм, синьми, песьими** (але в 3. відмінку **синій**, в 7. **в синім, в синій**, бо це **і** не є рефлексом праславянського **і**, а иньшого походження — так народ говорить! — та що коли наміть нашого **и** в якімсь слові говорить **і**, як от в **зіма** (на Наддніпрянщині), то це найпевніший знак, що така вимова цього слова неукраїнська, що воно в такій звуковій формі нам **чуже**. Але письменникам нашим видається більш „по панськи“ писати **інший, іскра**, бо вони чують ці слова і в польській і російській мові, писати і говорити **людей**, бо так пишеться і **говориться** по російськи, по панськи, по культурному, а не по хлопськи, по українськи: **людий**. Малпування чужини має велику силу.

(Продовження буде.)

зони вміти знайти між собою спільну мову, шукати не те, що їх розєднує, а те, що може зєднувати. Повинні памятати, що найбільшою чеснотою в громадській праці є терпеливість.

Натомісць безоглядно мусять протиставитися **всякій демагогії.**

Не було помилки, коли ставлено на північно-західних землях провідну національну ідею оперту **на власні сили.** Була помилка лише в тому, що задовго істнувала байка про „присутність" інтелігенції на північно-західних землях, про „згоду", про „єдиний національний фронт", про звязок інтелігенції з народом. Від цих байок полишився лише дим...

Треба виходити з того, що **фактично маємо** — й це заслужувати своєю працею. Не улягає сумніву, що панує зневіра на наших землях і вона відбивається на коефіцієнтові користности праці. Та приходить коли-небудь кінець і зневірі. Й вона прийде тим скорше, чим **виявиться скорше реальний успіх програми опертя культурно-національної й господарської праці на власні сили.** Навколо цього прамору й в дальшому треба зєднувати всі живі сили, всі самодіяльні одиниці міста й села, овіюючи цілу цю працю подихом безкомпромісової національної ідеї.

Олександер Ковалевський.

Українські малярі в Паризькому Сальоні.

Портрети Левицької. — Краєвид Перебийноса. — Різьби Литвиненка.

II.

Левицька виставляє три портрети: один дівчини та два панів. Наша високоталановита малярка має в своїй душі невичерпану ґаму психольоґічних підходів до свого моделю, а в своїй скринці з фарбами тисячі відтінків барв для передачі кольорового виявлення того переживання, що дає їй модель з одного боку, а з другого те, **як** вона його бачить, або **хоче** бачити. Три портрети, виставлені нею, тепер дуже ріжноманітні, але разом з тим відчуваємо у всіх них спільність високо розвиненої мистецької індивідуальности малярки.

Портрет дівчини: — веселка юнацтва, щирі фарби, легкий, веселий дотик пензля, навмисна безжурність блискучої фактури дають глядачеві настрій, ніби від щиро-веселого весняного краєвиду. Інші два портрети вже старших віком панів; портрети дуже подібні один до другого по формі і надзвичайно ріжні по внутрішньому змісту. Обидва трактовані в фарбах сірих, у притушеному кольориті, на невтральному тлі; фактура навмисне млява, засоби мистецького виявлення свідомо доведені до мінімума, аби зосередити всю увагу глядача на психольоґічному виявленні характерів осіб. Цікава подробиця — малярка в одному з портретів підкреслила при решті сірих тонів зайву червоність краватки, аби виявити жвавість і так би мовити: санґвінічність характеру змальованої особи.

Василь Перебийніс, якому пощастило одержати в „Сальоні" мало не цілу окрему стіну — представлений 4-ма образами: два портрети, квіти та краєвид з Парижа.

Твори Перебийноса показують, що маляр раз ставши на свій власний шлях, сміливими кроками прямує до виявлення своєї артистичної індивідуальности, поборюючи впливи своїх великих вчителів, впливи, що бувають так часто тиранічні. Молода вдача талановитого маляра приваблює, щирість покоряє, технічне вміння і тактовна обережність у контрастах переконують нас і дають певність, що в особі Перебийноса ми маємо артиста першорядної вартости. Його квіти міцно збудовані, вміло розподілені в контрастах та кріпко звязані єдиним тоном загальної гармонії. Краєвид з Парижа, що наочно показує як артист вміє передавати те миготіння париського вечірнього освітлення, ту своєрідну матеріялізацію повітря, що дає уяву безконечного руху ліній, барв і світла. Цей краєвид — найліпша річ Перебийноса в Сальоні. Обидва-ж портрети дають нам доказ засадничого і такого важкого змагання маляря — напоїти фарбою полотно так, щоби це була фарба, а не імітація предмету. Шлях, що його перейшов Перебийніс від своїх вчителів Шардена, Курбе та Дерена до уставлення своєї імпоную-

---

Закарпаття.

Статистика народнього шкільництва.

На Закарпатті було в 1929—30 шкільному році 663 народніх початкових шкіл. З того: 430 державних, 12 ерарних, 5 сільських, 141 греко-католицьких, 24 римо-кат., 45 реформаторських, 3 жидівських, 1 приватна. З 663 шкіл було: 392 українських („руських"), 145 чеських, 105 мадярських, 13 німецьких, 5 українсько-мадярських, 3 німецько-мадярських, 3 румунських.

У тих школах було 1394 кляс і 1192 учительських сил (755 учителів і 437 учительок). Між учительськими силами було: 684 українців („русинів"), 286 чехословаків, 168 мадярів, 28 жидів, 22 німців і 3 румунів.

Число учеників у тих школах виносило 90.361. З них було: 56.196 українців, 14.392 мадярів, 12.977 жидів, 3.472 чехословаків, 68 поляків, 62 інших народностей. Значить: на 3.472 чеських і словацьких дітей припадає 286 чеських учителів тобто на одного учителя 12 дітей, коли між тим на одного українського учителя припадає около 82 дітей!

По релігії було шкільних дітей: 49.381 гр.-катол., 9.503 православних, 12.993 жидів, 9.970 реформатів, 8.232 римо-кат. і 720 інших віроісповідань.

Державних горожанських шкіл є на Закарпатті 17 зі 166 учителями. Викладова мова в 15 горожанських школах українська, в двох — чеська.

Присилайте передплату!

МИКОЛА ГОЛУБЕЦЬ.

Маляр Каленик.

(Ґр. Михайло Тишкевич.)

Наприкінці 70-их років м. в. зявився в куľьоарах петербурської „Академії художеств" молодий і, як небаром виявилося, многонадійний адепт малярської палітри, ґраф Михайло Тишкевич. Людей з високими дворянськими титулами мала вже петербурська академія чимало, так серед учительського збору, як і поміж студентами. Зрештою мистецьке аматорство, яке дуже часто виливалося в форми позитивної мистецької творчости, належало до доброго тону серед кругів тогочасної аристократії.

Тому-то не родовим титулом і дистинґованими манерами заімпонував молодий Тишкевич свому новому окруженню. Набита рука й талант здобули йому дуже скоро срібну медалю, але ревеляційним було становище молодого маляра в відношенні до завдань мистецтва. В противенстві до тогочасних передвижинських змагань, які віддавали мистецтво на службу підготовлюваної вже тоді соціяльної революції, Тишкевич не проголосив, правда, клича „мистецтво для мистецтва", але один з перших, віддав своє мистецтво на службу українських, національних ідеалів. З погляду чистого естетизму можнаб зробити Тишкевичеви зівсім слушний закид у підпорядкуванні мистецтва чужим для нього завданням, але той сам закид можна кинути в очі усім мистецьким школам і епохам, в яких переважала вирозумована тенденція, а в першу чергу сучасним йому передвижникам, що змість дивитися й відтворювати світ і окруження, фільософували й критикували органічні хиби суспільного устрою.

Тяжка академічна атмосфера, не могла на довше привязати молодого Тишкевича й він кидає академію впевнившися, що тут нічого не навчиться, а може втратити багато з уробленого вже мистецького світогляду. Зрештою малярство не було його професією, не було метою само в собі, а тільки дорогою й засобом до осягнення цілий, що лежали поза ним.

Тишкевич, як нащадок старого українсько-литовського роду, але вихований в атмосфері польських імперіялістичних традицій, був одним з перших аристократів хлопоманів, що зважився пірвати звязки з ополяченою ріднею, щоби вернути до зрадженого предками українського народу. Як неофіт, врився Тишкевич глибоко й безпосередно в духову атмосферу українського громадянства й віддаючи себе всеціло на його услуги, в першу чергу посвятив йому своє мистецтво.

Покищо, не можемо прослідити розвоєвих етапів малярської творчости Тишкевича.

Перебуваючи більше всього за кордоном, Тишкевич не приймав безпосередньої участи в мистецькому русі України. А всеж таки, коли в 1911 р. українські мистці зважилися вперше на самостійний виступ, то поміж ними не забракло й Тишкевича, який дав на першу київську виставку свою композицію **„Сон України"**. Чим була ця композиція під тематичним і формальним оглядом, можемо легко переконатися. Знята з виставки московською цензурою, опинилася вона на стінах Національного Музею у Львові. Є це одинока більша композиція Тишкевича на території Західньої України, на основі якої можемо набрати уявлення про його малярську творчість взагалі. Вироблена техніка орудування формами при тьмавому кольориті та запутаній символіці — оце характеристичні риси композицій Тишкевича. Поза „Сном" знаємо ще дві: **„Іванко перед Царгородом"** в Полтаві та символічний триптих **„Поклін Україні" в Льозанні.**

Збираючи матеріяли для композицій, не погорджував Тишкевич й побутовщиною, з обсягу якої знаємо такі як **„Продажа подільських рушників"** (репродуковано в часописі „Рідний Край", Київ 1912., ч. 4) та **„Жанр"** і **„Лавра"** виставлені на львівській виставці „Гуртка Діячів Українського Мистецтва" в 1923 р. Тут-же виставлено й етюд символічної композиції Тишкевича: **„Великомучениця Україна"**.

Уже тих кілька назв картин і етюдів Тишкевича, що в малярстві користувався псевдонімом Каленика, говорить доволі вимовно про характер його творчого натхнення. Тишкевич дуже радо став би малярем минулого України; в тому напрямі він навіть робить багато історично-археольоґічних дослідів, головнож у напрямі іхтографії й костюмольоґії, але не маючи змоги присвятитися історичному малярству, він вбирає в тіло малярського зображення свої патріотичні мрії й візії.

Скромна малярська спадщина Каленика-Тишкевича, не запевнить йому, очевидно, визначного місця в історії українського мистецтва кінця XIX. віку, а краще кажучи його 70-их років, до яких він належав усім своїм тілом і душею, але буде вона цінним причинком, ілюструючим духовість одного з визначних діячів нашого культурно-національного відродження.

чої індивідуальности дають нам право покладати великі надії на цього високоталановитого артиста.

Різьбар Литвиненко, якого ми знаємо, як автора памятника українським воякам — твору повного щирого, правдивого патосу та сильного в оформленні лінії руху, виставив тепер, здається вперше, на суд паризького мистецького світа дві різьби: Голову хлопця та композицію „Мазепа". Тяжке завдання передати дитиняче обличчя часто притягає до себе увагу різьбарів; дати в невиразних рисах дитини синтезу будучої індивідуальности людини — ось проблема, що привабила Литвиненка і яку він блискуче розвязав. Нам здається, що Литвиненко переважно різьбар руху. І в постатях його двох вояків на вищезгаданому памятнику поляглим борцям, і в групі „Мазепа", де переплелися постаті кількох конів та людей, головною метою мистця було: передати міць і скажене напруження загальної лінії, що виявляє собою суму всіх рухів у композиції. Рух — ось домінанта творчости Литвиненка. Поруч повного опанування моделю та матеріялу він має всі дані, аби стати різьбарем першорядної ваги. З великим зацікавленням чекаємо на його дальші праці, від яких ми сподіваємося багато сильного і нового.

Швидко замкнуться двері Сальону, його просторі салі опустіють. Опустіє і Париж. Розїдуться мистці за новими ідеями, за новими враженнями, за новими полотнами, за тим, щоби набрати за літо нового меду і знов знести його осінню до всесвітнього великого вулия, що зветься Париж..

Може в нових Сальонах зустрінемо знову нові картини наших земляків, яких у Парижі є більше і що вже звернули на себе увагу своєрідним талантом.

О. Л—ко.

Париж, у липні.

Більшовики бояться власної армії.

З Риґи подають, що вища военна рада С. Р. С. Р. мала окрему нараду у справі обережности при поборах бранців на Радянській Україні. Напружені відносини на Україні вимагають спеціяльної обережности, бо минулого року стверджено, що 35 проц. українських селянських хлопців взятих до війська, є ворожо настроєні до радвлади. Порішено брати до війська тільки елементи певні і віддані справі комунізму.

Міжнародня студентська конференція в Оксфорді.

Льондон, 3. серпня 1930.

В днях 23—31. липня ц. р. відбувався в знанім університетськім місті Оксфорді (Анґлія) девятий річний Зїзд Міжнародньої Студентської Помочи. На зїзд прибули представники таких країв: Австралія, Австрія, Болгарія, Канада, Цейльон, Китай, Данія, Єгипет, Естонія, Франція, Німеччина, Велика Британія, Голяндія, Мадярщина, Індії, Індо-Хіни, Ірляндія, Японія, світова федерація жидівського студентства, Латвія, Нова Зеляндія, Норвеґія, Польща, Полуднева Африка, Південна Америка, Швеція, Швайцарія, Україна, Злучені Держави Північної Америки та Югославія. Від Центрального Союзу Українського Студентства (ЦЕСУС) приїхали до Оксфорду 2 делеґати: В. Орелецький та О. Бойків.

Завданням зїзду було найти спільну плятформу для співпраці між студентством поодиноких країв, обговорити справу допомоги (хоч частинної) для студентів у деяких країнах та намітити програму праці на найближчий шкільний рік. Зїзд відкрив бурмістр Оксфорду та заступник ректора оксфордського університету. Потім слідували реферати на ріжні теми. З цих рефератів треба згадати такі: архиепископ Йорку монсініоре Темпл: „Британські концепції високошкільного виховання", професор пекінського університету П. У. Гсу: „Університети модерного Китаю", знаний індійський політик Датта прочитав реферат на тему: „Індії і її студенти". Після того були ще реферати про соціяльне виховання студентства, крізу інтеліґенції і т. д.

По рефератах працював зїзд у чотирьох комісіях, а саме: І. комісія: поміч і самопоміч: інтелектуальна співпраця; II. комісія: соціяльна відповідальність студентства; III. комісія: Конференція 1931 р. в Злучених Державах Північної Америки; IV. комісія: публікації.

В комісіях та на пленарнім засіданні виринуло багато міжнаціональних антаґонізмів, на пр. французько-анамітський, польсько-український, жидівсько-український, польсько-німецький і т. д.

Поляки твердили, що українці дістають під Польщею з кожним роком все більше українських шкіл, що опрокинула українська делеґація, дальше прийшло до конфлікту між українською та жидівською делеґацією, бо жиди не тільки похвалювали вчинок Шварцбарта, але жидівська делеґатка навіть заявила, що сама була би вбила Петлюру. Жидівська делеґація побачила пізніше, що задалеко зайшла у своїх протиукраїнських виступах і старалася злагіднити свої гострі виступи тим, що заявила, що Петлюра був вправді не винен за погроми, але всеж таки він був головою держави, в якій падали тисячі жидів від куль та ножів українських погромників. На це український делеґат пригадав жидам жидівських чекістів, які сотнями розстрілювали цвіт українського народу — інтеліґенцію. Та про цей спір з жидами в Оксфорді не місце писати ширше в цій коротенькій статті.

Дальше здавав український делеґат звіт про положення українського народу та української еміграції, в якім згадав нашу боротьбу за пашпорти Нанзена з приписскою „українець", а не „росіянин". Також домагалася українська делеґація матеріяльної допомоги українським студентам. Цю справу треба буде ще порушити протягом нового шкільного року в Женеві.

Дня 31. липня давав обід у честь делеґатів у Льондоні льорд Ревелсток. На обід прибув знаний анґлійський політик льорд Роберт Сесіль, який говорив підчас обіду на тему міжнародньої співпраці. Анґлійський премієр Мекдональд прислав учасникам цеї рецепції спеціяльний лист, в якім висказав свій жаль, що не може прибути на обід, бо того самого дня рано відїзджає з родиною до Німеччини на ферії. Рівнож оправдався посадник Льондону.

Голова ЦЕСУС-а відвідав офіціяльно централю анґлійського студентства (2. VIII.), де його приняв у відсутности президента централі віце-президент Тревор Льойд. Представник ЦЕСУС-а подякував анґлійським товаришам за їх поміч ЦЕСУС-ові в перших роках його праці на міжнародньому форумі (заступництво українського студентства, моральна поміч то-що), а потім оглянув власний дім анґлійської студентської централі. В одногодинній розмові порушено багато питань які торкаються співпраці українського та анґлійського студентства. При кінці запропонував представник анґлійського студентства українському делеґатові відвідати анґлійську школу славянських студій, де деякі професори дуже цікавляться українським питанням, а один з них навіть мав виклад про українців в Единбурзі.

Треба при цій нагоді відмітити, що в Анґлії імя Україна знане, але зміст його не все ясний для анґличан. Вони змішують українців головно з москалями. Про нас дають чужинцям інформації часто наші історичні вороги, або необзнайомлені добре з нашою справою чужі кореспонденти. Про нас пишуть у льондонській

М-Р Є. Ю. ПЕЛЕНСЬКИЙ.

Осип Маковей.

СПРОБА ЛІТЕРАТУРНОЇ ОЦІНКИ.

(В пяту річницю смерти.)

(Продовження.)

„Та от і я швабську шапку часом ношу:
інших і не продають, а сам не зроблю"

каже старий Маґера. Третя найважніша причина: зубожіння міста:

„Нема вже справді в хаті такого гаразду, як був давніше. І от показується познака сього упадку: стрій, що не до пари ні цілому домашньому життю, ні роботі в родині, — стрій, яким бідні люди прикривають свою бідноту, бо не є певні у своїй души. Що порадиш на се лихо? Воно приходить із відкись і тихенько чіпляється людей, як недуга і смерть, перед якою не втечеш..."

Крім ноші й звичаїв підчеркує Маковей із побутових моментів родовий патріотизм, обмову, яка в тихім житті містечка грає провідну ролю. — Савка, хоч і як не хоче пустити сина до школи, хотів би мати в родині пана; для Маґери рід є гордощами, бо в цьому роді є богато ксьондзів, адвокатів і професорів, а ані одного, що сидів в арешті. — Обмова враз із згірдливими прізвищами входить вже у царину гумору, що царює над міщанським побутом.

Гумор у Маковеєвих міщанських оповіданнях буває ріжний. Раз словний, коли Маґеру прозивають Вороною через те, що він бував у Вероні, Савчиху уланихою, бо муж її служив при уланах. Виплнває він теж зі зіставлення двох понять вправді льоґічно звязаних зі собою, але несподівано зіставлених, (дотеп). Тут треба зарахувати деякі порівнання:

„...З кухні розходився по цілім подвірю такий запах із печені, що пес не міг у буді всидіти й тільки жалісно скомлів на припоні". („Нові часи".)

Іншим разом гумор буває ситуаційний. Його предметом люди нових часів: професор у „Мойому враппаліді", що боїться морозу, Савчиха, що хоче вивести в „пани" сина, що не вчиться, хоча з його буде добрий різник.

Відірвались вони від ґрунту, а в новому світі, ще не навчились як слід поводитися.

В своїх ґутірках про міщанське життя Маковей уміє все представити плястично. Основним засобом до цього: подавання цілої низки характеристичних подробиць. Доказ, що поет це все пережив, але й зумів усе, що треба підмітити.

В загальному цими оповіданнями зближається Маковей до побутових реалістів, що в другій пол. XIX. в. представляли в своїх творах українське село.

VI. „Залісся" й Зудермана „Кума Журба".

Назва повісти вказувалаб, що є тут виведене життя села Залісся, де відбувається акція. Життя-ж села, пересічного і темного, непорадного і безпомічного, сходить на дальший плян перед життям родини о. Левицького, пароха Залісся. Це останнє зновуж уступає внутрішнім переживанням Славка Левицького, героя повісті. Але ніде, ні тут, ні там, не має широкого епічного розмаху.

Стає це дуже замітним, коли прирівняти „Залісся" з іншою повістю. Найбільше підходить тут Зудерманова „Кума Журба", що й мимоволі пригадується при читанні. Маковей перекладав цю повість, тим-то вона певно вбилася йому сильно в тямку. В деякій мірі засвоїв собі він її техніку, спосіб характеристики осіб і випроваджування сцен. Можливо, хоча цього не міг я провірити, що Маковей зачав писати свою повість ще під безпосереднім впливом перекладу, зн. десь у 1893 р. Вплив доволі видний.

Головні герої „Куми Журби", і „Залісся" — Павло і Славко, сини незалежних родичів, хотять помогти родині. Лише, що Павло справді присвячує своє щастя і життя для рідні, а Славко лише хоче бути добродієм рідні. Та це бажання ніколи не ввійшло в фазу здійснення. Тимбільше, що це бажання прийшло аж тоді, коли Славко дістав відмову від своєї любки і стратив надію на особисте щастя. Коли Павло змагається з противенствами з повною саможертвою, то Славко каже про себе що „досі тільки орієнтувався в селі, аґітував, але тепер возмуся добре до роботи, коби тільки я чимскорше уладив свої власні діла..." Але до роботи ніколи не взявся. „Одно лиш мені вдалося з тяжкою бідою — каже Славко — я переконав людей, що камінні ломи нам тепер потрібні і з Мошком зірвано контракт". Але зараз додає: „Він і так кінчився..." Славко і Павло кохають багатших від себе панночок, дочок поміщиків тих сіл, де живуть. Одному й другому додають ці дівчата сил до змагань.

Який-же не-філістерський Павло! Він і Елисавета не мають жадної певности про взаїмне почування другого, та проте кохаються кільканацять літ, серіозно й гаряче, і вінчаються врешті. Коли для Павла не має нічого кращого над кохання, то на думку Славка любов є „самолюбна, то контракт серцевий між двома людьми".

В „Заліссі" люди не вміють ані любити, ані ненавидіти. Жив у Мюсені (місце акції „Куми Журби") Михайло, незвичайно запопадливий і слухняний робітник, але коли його пан раз зневажив, підпалив двір, дарма, що цим зломив собі ціле життя. В „Заліссі" стрінемо хіба протиставлення. Це криворукий лінюх і пияк, що пропив майно і служив у корчмі. Коли йому надокучили вічні зневаги, хотів підпалити корчму. Навіть підпалював, але скоро стало йому жаль жида, що його все зневажав. Тому він кидається його рятувати... хоч це останнє не має жадної психольоґічної основи.

Подібних до себе подій і постатей у цих двох повістях є значно більше. В першу чергу особи. Примірoм старі батьки героїв, Мейґофер і о. Левицький, обидва вбогі, але вдають аристократів. Перший не хоче займатися „дрібничками", мріє про великі пляни хоча господарство пропадає і йому загрожує нужда; а „аристократ" о. Левицький не хоче видати дочки заміж за інтеліґентного вчителя, хоча не може дати їй ані сотика віна, а її освіта — чотири кляси вселюдної школи. Деякі схожості знайдемо теж між обома поміщиками Дуґлясом і Заборовським, однакові є світогляди приятелів героїв Ердманів у „Кумі Журбі" і Дороша в „Заліссю".

(Продовження буде.)

пресі дуже багато, більше навіть ніж про державні народи (напр. румунів, естонців і т. д.). За час мого перебування в Англії майже кожне число льондонського „Таймсу“ поміщувало інформації про українців, але все у звязку з Совітами та поляками. Останні три числа „Таймсу“ (себто з 31. VII., 1. VIII. та 2. VIII.) помістили цикль статтей про польські „креси“ (куда не зараховують Східної Галичини) значить: тільки про північно-західні українські землі, білоруську та литовську меншість. Про білорусинів досить згірдливо написано (не знати, чи з них колинебудь буде нація“), про українців далеко краще, але все тенденційно, перекручено. До статтей долучено декілька світлин, напр. прочанки в дорозі до Почаєва, українські діти (босі) по дорозі до міста і т. д.

Наша пропаганда між чужинцями рішуче за слаба. Найкраща пропаганда — це своя власна держава. Але нам треба до часу створення нашої держави подумати поважно про організацію нашої систематичної пропаганди за кордоном.

В. Лужанський.

В обороні церкви.

З Риги прийшли вісти, що в однім селі під Смоленськом відділ ДПУ прийшов закривати церкву й забирати дзвони. Селяни заступили чекістам дорогу і не пускали до святині. Тоді відділ ДПУ арештував 14 селян і всіх їх розстріляно, а 150 селян вивезено на Соловецькі острови.

Свято на Підлиській Горі.

Цьогорічне свято на Маркіяновій Горі, в Підлисю, мало справді величавий характер. Народу зібралося більше як попередніх літ, кільканадцять тисячів. Це поступ у свідомости нації. Всюди був взірцевий лад. По гості, що прибули зі Львова і других міст виїхали Підлиські громадяни до Ожидова і відвезли їх на Підлиську Гору. Комітет під проводом меценаса д-ра Ваня, о. шамбеляна д-ра Юрика, а передовсім пань Жовнірчукової з Бродів і Ваньової з Золочева подбали про весь лад і гостину. В святі взяв участь преосвященний Н. Будка якого привитали при триюмфальній брамі. Богослуження почалося в год. пів до 10-ої а скінчилося в 12-ій. Священики під проводом Олеського декана крилошанина о. Левицького явились численно і гідно. Співав хор з Олеська. Перед вівтарем, довкруги могили Січового Стрільця і в часі посвячення свіжо закупленої зі складок краю і Підлиських громадян кількаморгової площі, що тягнеся довкруги величавого памятника, держали лад наші пластуни, дівчата в народніх строях і відділ козаків на конях.

Дві проповіди виголосили владика Будка, і о. др. Юрик а промову на написі вправах виголосив голова Т-ва ім. Шашкевича д-р. Ваньо.

Поважно розходились і розїзджались учасники свята усіми зборами Білої Гори, яку оспівав незабутний Маркіян. Свято скінчилося, а тепер пора на дальшу працю Комітету і цілого громадянства. Вже підчас свята ішли розмови про те, що слід булоб нарешті перевести на Білу Гору тлінні останки Маркіяна Шашкевича і його сина Володимира та усипати курган, в якому булби похоронений і січовий стрілець, що спочиває на цій горі. Говорилось, що булоб гарно збудувати на горі бодай якийсь скромний музей, де містилабси Маркіянова бібльотека й памятки про першого поета Галицької Землі.

Учасники свята були переконані, що нарід зложивби гроші на ту ціль, якби тільки Комітет почав роботу, виготовив пляни та взагалі енергічно рушив цю справу з місця.

о. Застирець.

Мекдональд у Мінхені.

Англійський премієр міністрів Мекдональд приїхав до Мінхена, де відвідав баварського президента міністрів, який влаштував у честь гостя обід.

Складайте жертви на оселю українських робітників пера в Ямнім!

Пожежі біля Львова.

Польська преса повідомляє, що в четвер 5. серпня ц. р. вибухнув пожар фільварків у Чижикові й Миклашеві львівського пов. Двір у Чижикові є власністю закону оо. Францішканів зі Львова, а в Миклашеві власністю польського генерала Розвадовського. „Слово Польске“ впевняє своїх читачів, що в обох випадках повстав вогонь в наслідок підпалу. І так в Чижикові вогонь вибухнув у чотирьох місцях рівночасно: окремо почали горіти стирти вівса і сіна за фільварком і стодола та стирти вівса на фільварку. Завдяки енергічній ратунковій акції вогонь зльокалізовано в стодолі та вратовано частину стирт. Загалом шкода від вогню в Чижикові виносить 5.000 зол. До Чижикова виїхав негайно командант повіт. поліції зі Львова п. Вирвіх і веде енергійне слідство.

В Миклашеві почали горіти чотири стирти збіжжа і сіна. Причина вогню не устійнена, але як пише „Слово Польске“ вогонь повстав в наслідок підпалу. До Миклашева виїхала мійська вогнева сторожа зі Львова і гасила вогонь майже цілу ніч.

Маніфест кит. більшовиків.

Більшовицька преса в Москві наводить виїмки з маніфесту комуністичних військ у Китаю. Китайські більшовики проголосили в маніфесті конфіскату маєтків, конфіскату всіх великих підприємств, банків, залізниць, землі, які нібито віддається селянству та домагаються усунення цілого бюрократичного апарату й уступлення китайських генералів, володарів поодиноких провінцій. Далі в маніфесті домагаються уневажнення всіх умов з закордонними державами, звернення Китаю всіх чужоземних концесій та вкінці домагаються оборони СРСР. Більшовицька преса повідомляє, що китайські комуністи після захоплення міста Чанг-Ша поконфіскували всі торговельні підприємства, маєтки богатших сфер і всі чужоземні церкви. Перед конзулятами японським і англійським уладили демонстрації під кличем: „Геть з мілітаризмом“.

З Льондону повідомляють, що вісім американських, італійських і японських канонерок ведуть бій на ріці Енґ-Це біля Чанг-Ша з китайськими комуністами. Кількох моряків на канонерках є ранених. Заразом приготовляють евакуацію чужинців з міста Ганкав, до якого зближаються відділи кит. більшовицьких військ. Сподіються, що Ганкав упаде дуже скоро.

До Льондону надійшли тривожні вісти з Шангаю, що кит. комуністи зловили дві англійські місіонарки. Комуністи вислали до директора місії листа з домаганням великого окупу за звільнення місіонарок. З листом переслали відтятий палець місіонарки. В листі грозять, що на випадок не заплачення окупу в означенім речинці, — обітнуть всі пальці рук обом місіонаркам.

Кріваві сутички в Індії.

З Калькути надійшли вістки, що в місцевости Баллія, віддаленої 100 км. на півн.-схід від Бенаресу прийшло до кривавих сутичок між індійцями і магометанами. Причиною сутички був похід індійської процесії попри мечет, в якій взяло участь біля 50.000 індійців. Магометани намагалися усунути індійців від мечету. Тому прийшло до боротьби, в якій 5 осіб убито, а 95 ранено. Ситуація загострилася так, що поліція мусіла стріляти. Знову в місцевости Сукур прийшло теж до бійки між індійцями і магометанами, в якій 12 осіб убито, а 150 ранено.

НОВИНКИ

— **Друкарські помилки.** В останньому числі „Діла“ в статті „Маківка“ у десятому рядку від кінця замість „збудив надію“ повинно бути „збудив націю“, а в новинці „Особисте“ замість „студ. Іван Телей“ повинно бути „Іван Телеп“.

— **Після пожежі в Бушковичах.** Поліція веде далі слідство в справі підпалу склепу Сальці Мецґерової по тій лінії, що тут працювала УВО. Арештовані Мирослав Павлик, брати Захатинські, Василь Колодій цими днями були переслухані. Свідок Марія К. твердить, що бачила як один з арештованих підкладав під дім запалену шмату. Торгівлю Мецґерової підпалено нібито тому, що ця торгівля була небезпечною конкуренткою української кооператива.

— **Грім.** У Скоморохах, пов. Бучач, підчас бурі грім ударив у Катерину Денис і Миколу Феськова та обоїх тяжко поранив. Катерина Денис померла, а Микола Феськів лежить поважно хорий.

— **Підпали.** У Вашкові, пов. Рава Руська, хтось підпалив стирти І. Щербінського. Згоріло три стирти і молотільня вартости 5000 зол. Поліція підозріває, що вогонь підложили сільські хлопці.

— **Брат убив брата.** Найвищий Суд у Варшаві розглядає справу Павла Монікайла із Андрушковичина, лідського повіту, якого суд у Вильні засудив за вбивство брата Івана на кару смерти, а потім змінив кару на 15 літ вязниці. Акт обвинувачення говорить ось що: Іван Монікайло хотів женитись із Марією Носалевичівною і вже приготовлявся до весілля. Коли він зажадав від родичів, щоби вони віділили для нього його пайку землі, проти цього повстав брат Івана Павло, який домагався, щоби весь маєток припав йому. На цім тлі між братами повстала така ненависть, що Павло Монікайло намовляв свого приятеля Лянцевича убити його брата, обіцюючи йому за те 100 золотих. Лянцевич не згодився на те, тільки позичив йому рушниці. Павло Монікайло пішов під вікно брата і вистрілом через вікно поклав його трупом. В селі знали про ворожнечу двох братів і вбивника арештовано. Хоч він зразу не хотів признатись до вини, то йому доказано, що куля, якою він убив є така сама, як ті набої, які найдено в його коморі і вбивник признався, що вбив брата.

— **Особисті вісти.** Т. Марта Рудницька зі Львова дістала на львівськім університеті фільософічного факультету степень магістра з французької та англійської мови й літератури.

— **Чим люди торгують.** Клініка віденського професора Айзельсберга переводить найкращі трансфузію крови для осіб, які хорують на малокровність чи які інші недуги, що вимагають трансфузії. Здавалось би, що нелегко найти чоловіка, який продав би свою кров для вжитку в лічниці, але виявляється, що біда примушує людей торгувати навіть своєю кровю. Згадана клініка платить біля 150 золотих за одну порцію крови, яку переливають із жил здорової людини до жил хорої. Того дня, коли проф. Айзельсберг купує кров, то перед його клінікою стоїть в черзі десятки бідних студентів, робітників, дівчат і хлопців, які бажають заробити півтора сотні за порцію своєї крови. Щоби ратувати своє життя і не вмерти з голоду, ці бідаки мусять своєю кровю ратувати життя других людей. І деякі студенти готові продавати свою кров і що-тижня, але управа клініки дозволяє робити це тільки раз на два місяці.

— **Під розвагу українцям Станиславівщини.** Власники фірми Пасок і Терлецький в Станиславові звернули повітовому судови в Делятині ухвали до чч. справ E. 4834/30 і K. 4935 30 писані українською мовою. П. Терлецький в своєму письмі до суду каже, що він української мови не розуміє, бо ніколи її не вчився і тому жадає доручення йому екзекуційної ухвали в державній мові, а п. Пасок, колишній управитель української фірми „Фарболь“ в Станиславові пише до суду: „W załączeniu zwracam doręczone mi dwie uchwały tamt. Sądu, ponieważ wystosowane w języku nieurzędowym są mi nie całkiem dobrze zrozumiałe. Proszę przeto o nadesłanie mi uchwał wyłącznie w języku urzędowym. Aleksander Pasek“.

— **Всюди політика.** У селі Чолгині, в Яворівщині молодий селянин з особистих мотивів стріляв через вікно до війта Василя Малюка. Війтові нічого не сталося, а того, хто стріляв, арештовано. Польська преса знов пише, що це політичний замах.

— **Зденервований жених.** Дотепер знали ми, що молоді дівчата, йдучи до шлюбу, дуже хвилюються, часто плачуть і завдають родичам і молодому багато клопоту. Але ось у Глівіцах 23-літній жених Максиміліян Лессіґ попав у таке зденервування, що посварився із родичами й нареченою та підчас сварки застрілив наречену Анну Вернер, свою матір, свого малого нешлюбного сина, а потім і сам скінчив життя самовбивством. У домі замість весілля, похорони 4 осіб.

—**Червоний Наполеон.** Американський письменник Ґіббонс видав на днях повість „Червоний Наполеон“. У цій повісті він зображає будучу війну, яка вибухне 1935 року, а останньою причиною війни буде вбивство радянського посла у Варшаві. Війна тріватиме три роки. В 1932 р. Сталіна убе якийсь терорист, а Карахан буде диктатором СРСР. В Японії та цілій Азії буде комуністична революція. Більшовики здобудуть цілу Румунію, викличуть революцію в Австрії й розстріляють президента. Муссоліні згине від бомби, киненої комуністом з літака. Карахан як Червоний Наполеон віде з тріюмфом до Парижа і Риму. Англійський король втече з Льондону і Англія стане радянською републикою. Карахан панує в цілій Европі, але всі американські держави обєднуються, починають боротьбу з Караханом та скоро очищують цілу Европу від більшовизму. Америка стає володаркою Европи і зміняє її в свою кольонію. Так фантазує письменник Ґіббонс.

— **Смерть туристів на Монбляну.** Недавно пропало без сліду двох віденських туристів Ганс і Карло Шмідлі, які вибрались на верхи Монбляну і не вернули до дому. Вислано окрему експедицію, яка найшла не тільки трупи двох братів, що упали з високої скелі, але й трупи інжиніра Роберта Бобіє та маляря Марцеля Бріфо, які давніше хотіли вийти на верх Монбляну і слід за ними пропав.

— **Священик соціяліст.** Ернест Леман, лютеранський священик у Манґаймі звернувся до заряду соціял-демократичної партії з листом, у якому просить приняти його як члена в ряди партії. Крок свій мотивує тим, що в Німеччині тільки соціяльні демократи боронять проти визиску людини людиною, за справедливість, при чім зовсім закинули боротьбу з релігією, вважаючи її приватною справою кожної одиниці. Пастор Леман вказує на тотожність християнської етики зі соціялізмом.

— **Князь Валії задовго не жениться.** Жінка князя Йорку привела на світ другого сина. З цього приводу анґлійська преса пише, що анґлійським престолонаслідником повинен бути князь Йорку, а не князь Валії, бо князь Валії не хоче женитись і продовжувати свою династію, а князь Йорку вже має двох хлопців, які по смерти батька можуть бути королями.

— **Вампір з Діссельдорфу.** Берлінська преса пише, що поліційне слідство потвердило, що арештований Петро Кіртен є справді вампіром із Діссельдорфу та що це справді він убив 48 осіб та підпалив 53 будинки.

— **Зигфрид Вагнер помер.** Від кількох тижнів преса писала про недугу сина великого композитора Вагнера Зигфрида. Хоч в останніх часах були відомости, що синові Вагнера ліпше, вчора одержано телеграми, що Зигфрид Ваґнер помер у Байруті у 59 році життя. Як відомо, недавно померла вдова Ваґнера. Зигфрид Вагнер був рівнож талановитим музиком і залишив кілька опер.

— **Оригінальне самовбивство.** Під Мон Пеліє вискочив з літака з висоти 800 метрів підстаршина, французький летун і згинув на місці. В його кишені найдено лист, у якому він пише, що наречена покинула його і він тому порішив закінчити життя в такий оригінальний спосіб. Він кермував сам літаком і вискочивши, залишив літак на ласку долю у повітрі, тому за пару хвилин літак упав також на землю і розбився.

—**Дванацять найславніших австрійців.** Австрійський уряд задумує завести спеціяльну почесну відзнаку для 12 осіб, яких окрема анкета визнає найславнішими в Австрії на полі науки й мистецтва. Ці вибрані 12 найславніших, вирішать між собою, хто з них заслуговує на найвище візначення й титул „безсмертного“. Як кандидатів на одержання цих почесних відзнак преса вказує письменника Германа Бара, проф. Фройда (творець психоаналізи), проф. Антона Ганака, відомого різьбаря, архітекта Осипа Гофмана, маляря Оскара Кокошку, історика Оскара Редліха, музика Арнольда Шенберга, драматурга Кароля Шенгера, Артура Шніцлера та проф. Ришарда Веттштайна, відомого ботаніка.

— **Справлення помилки.** Звертають нам увагу, що пок. граф Мих. Тишкевич уродився **20. IV. 1857 р.** (перед трьома роками святкував 70-ліття своїх уродин), а не 1852 р., як це помилково подано було в „Ділі“.

Зі спортового життя.

Ропник — Стшелец 3:5 (1:2).

Змагання двох рівнорядних бориславських дружин велися цілий час під воротами Стшельца. Лише завдяки його воротареви виходить побідно.

Україна—Чорні (ліґа).

Змагання за мистецтво А-кл. між повищими дружинами відбудуться в неділю 10. черв. в год. 11. передпол. на грищі Чорних. Тому що Чорні вже у слідуючому тижні мають два змагання за мистецтво Ліґи, виставляють проти України комплетний ліґовий склад для доброго тренінґу. Україна, як показали змагання з Ревером у Станиславові, повернула вже здається, до давньої форми, тому слід надіятися, що гра буде займаюча, тимпаче, що змагання української дружини з Чорними були все атракцією для нашої публики. — Ціни вступу: 1 зол., степениця 1·50 зол.

Всюди те саме.

Як відомо, по недільних змаганнях між Лехією і Польонією в Перемишлі прийшло до великих ексцесів, а навіть до небезпечної бійки, яку счинили фанатичні прихильники перемиської дружини, невдоволені ремісовим вислідом змагань. Обірвалося при тому кількох грачам Лехії, яких менше чи більше сильно потурбовано, а суддя Зееман вийшов з опресії цілo тільки завдяки поліції і війську, які його окружили і так перевели в безпечне місце. Подібні в дечому сцени, мали місце і в Станиславові після змагань України з Ревером. І там шумовиння, невдоволене програною станиславівської дружини, намагалося виладувати свою злість на голові і плечах судді Курцвайля, що нетільки нічим не прогрішився проти Ревери, але й подиктував був проти України не конче оправдано карного, якого воротар Ревера, на щастя, оборонив. А майже одночасно читаємо в закордонній пресі, що подібні речи діються і на чужині. Ось коли до Буенос Айрес прийшла вістка, що нац. репрезентація Арґентини програла змагання з Уруґваєм в Монтевідео, сфанатизована товпа вибила не тільки шиби в уруґвайськім консуляті, але й хотіла конче дістати в свої руки Богу духа винного консуля, чому знов-же перешкодила поліція, загрозивши, що буде стріляти... Ось до чого доводить сліпий фанатизм товпи!

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 6. п. м. масло експортове 4·50 зол.; десерове 4·40 зол.; літра молока 25 сотиків; літра сметани 1·30 зол.; копа яєць 6·40 зол.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Замкнений.

Малий Міський Театр:

Четвер год. 8. вечером „Потрійне весілля“.

Пятниця год. 8. веч. „Грім із ясного неба“ — премера.

Кіна.

АПОЛЬО: Серце вуличниці.
КАСІНО: Володар воздушних просторів. Шукаю мужа, маю гроші.
КОЛЬОСЕИ: Нечинне
КОПЕРНИК: В ніч по здраді. Верни, все прощаю.
ЛЕВ: З причини відновлення салі й інсталяції звукового апарату Кіно зачинене.
МАРУСЕНЬКА: В ніч по здраді. Верни, все прощаю.
ОАЗА: Сексуальна гигієна.
ПАЛЯС: Шалений князь.
ПАН: Проклін жемчугів. Кон і Келі в тарені.
ПАСАЖ: „За кулісами цирку“ і звукові додатки.
ПРОМІНЬ: З причини реконструкції замкнено.
СТИЛЕВЕ: Кільчастий дріт, амер. Пат і Паташон.
ФАТАМОРГАНА: Мадярська рапсодія.
ХИМЕРА: Раз в життю.
УПХА: Ангел вулиці і американські — Пат і Паташон „Ріф-Раф як стражаки“.

Програма радіо.

Четвер 7. VIII. 1930.

Варшава (1411,7) 2·35 Грамофонові плити. **Гельсінгфорс** (221,4) 18·15 фортепян. **Ляйпціґ** (659) 18·15 фортепяни. **Льондон** (356,3) 13·30 Органова музика. **Берлін** (418) 16·65 Концерт Осипа Вайса. **Стокгольм** (436) 20·00. Радіоорхестра. **Лянгенберг** (473) 17·30 Концерт Фляйшмана і Дельсейта. **Прага** (487) 11·25 Арії з опер Пуччінія. **Мілано** (501) 12·15 Легка музика. **Відень** (516,3) 19·40 Вечір пісень. **Мюнхен** (533) 16·25 Концерт. **Будапешт** (550) 17·45 Мадярські арії. **Харків** (1304) 15·30 Пополудневий концерт. **Париж** (1725) 16·45 Радіоконцерт.

Субота 9. VIII. 1930.

Варшава (1411,7) 16·20. Грамофонові плити. **Гельсінгсфорс** (221,4) 18·35. Музика. **Ляйпціг**(259) 16·00 Програма для молоді. **Льондон** (356,3) 16·30 Концерт. **Берлін** (418) 16·30 Концерт з Вроцлава. **Стокгольм** (436) 19·00. Хори і лютня. **Рим** (441) 13·30 Концерт з Неаполю. **Лянгенберг** (473) 13·05 Концерт. **Прага** (487) 18·10 Концерт для робітників. **Мілано** (501) 12·15 Концерт легка музика. **Мюнхен** (533) 17·15. Органи. **Будапешт** (550) 12·05 Військовий концерт. **Харків** (1304) 15·50 Концерт. **Париж** (1725) 20·30 Грамофонові плити.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Український Театр „Кооператива“ у Львові. Український Театр ім. І. Тобілевича в Станиславові:

Турка н/Стр.
9. VIII. „Барон Кіммель“.
10. VIII. „Доллі“.
11. VIII. „Медді“.
12. VIII. „Ой, не ходи Грицю“.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.